

Par to, vai „skola tomēr ir skola” un kas ir tas, kam skolā nav vietas vai ļoti, ļoti IR vieta

FOTO: Andris Bērziņš

„Kas ir tas, kam skolā nav vietas, ja skola ir šodienas sabiedrības miniatūra atspulgs un nākotnes sabiedrības tapšanas vieta?” retoriski jautā Aija Tūna.

IK AIJA TŪNA

Speciāli laikrakstam „Izglītība un Kultūra”

Šoruden dažādās Latvijas vietās iznāk piedalīties sarunās par skolas un apkārtējās sabiedrības attiecībām. Runājam par to, kā saprotam skolu kā sabiedrības resursu un, kas vēl jo svarīgāk, kāpēc par to vispār jāraizējas. Daži no argumentiem izskan ātri un pierasti: „skola kā jaunās paaudzes audzinātāja” (tas tiek teikts tik pārliecinoši, ka izklausās pat nedaudz biedējoši: ņem tik un audzina visus pēc kārtas...), „skola kā vietējās sabiedrības kultūras centrs” (jau labāk, tikai ko darīt, ja sabiedrība ir tāda, kāda nu ir, un skolas piedāvājums tai nav īsti pa gaumei vai spēkam?). Kāds piebilst, ka skolai vai nu ir jāpiesaista līdzekļi, vai jāpierāda izmaksu efektivitāte, tāpēc jāiznomā telpas

“Neviena skola nedrīkst būt tik liela, lai jel viens skolēns tajā kļūtu neredzams, paliktu nepamanīts.

klasītes un darīt citas veco laiku pagalma lietas, un par daudz ko citu. Skolēniem šajos stāstos ir nozīmīga vieta, un, paraugoties no pedagoga perspektīvas, šajās nodarbēs varam atrast visas mācību satura jomas, un, kaut arī neviena no tām nav bijusi īsta stunda, mājasdarbu bijis daudz, un paši notikumi bijuši visnopietnākie pārbaudes darbi plašas auditorijas priekšā, atspoguļojot katra zināšanas, prasmes un attieksmi.

Taču ne vienmēr veicas tik gludi. Ir arī vietas, kur kāds no skolu vadītājiem vai pedagogiem skaidri un gaiši pasaka, ka „tās visas varbūt ir labas lietas un der kaut kur citur”, bet galu galā „skola ir skola un tur tā nevar”. Šis teikums man nedod mieru jau ilgu laiku, jo tieši aiz tā, iespējams, slēpjas dziļākās atšķirības mūsu uztverē par to, kā darbojas pasaule, kādas ir cilvēku attiecības un skolas vieta tajā. Kas ir tas, un, ja skolā „tā nevar”, tad kur „tā var”? Vai tas ir jautājums par dubulto morāli? Par varas attiecībām? Par emociju klātbūtnes iespējamību? Par pieklājību, kas rodas no savstarpējas cieņas vai bailēm? Par likumu un noteikumu ievērošanu? Par izlikšanos būt ideālam vai tomēr reālam cilvēkam – ar kļūdām, jautājumiem, brīžam neizskaidrojamām dīvainībām, kas katram no mums piemīt ikvienā vecumā?

“Pārmaiņām ne vienmēr ir nepieciešama jauna ēka; ja zinām, kāpēc tam skolā ir jābūt, risinājumus var atrast, un tie jau ir redzēti arī Latvijas skolās: kā mīkstaiss sēžampilvens gaitenā ielokā, kā visiem pieejams grāmatu plaukts, kā mācīšanās grupām pieejama telpa, maināmo mantu lete, kā nevis *noformēts*, bet dzīvs un aktīvs ziņojumu dēlis utt.

Kas ir tas, kam skolā nav vietas, ja skola ir šodienas sabiedrības miniatūra atspulgs un nākotnes sabiedrības tapšanas vieta?

Ja tas ir vieta darbībai un uzmanība katra atsevišķa skolēna vajadzībām, interesēm, līdzši-

nējām zināšanām un pieredzei, priekiem un bēdām, darba tempam un stilam, tad šķiet, ka nāksies vien mainīties. Vispirms – neviena skola nedrīkst būt tik liela, lai jel viens skolēns tajā kļūtu neredzams, paliktu nepamanīts. Tas pats par tradicionālajās fasējāmajās kastītēs klasēs notiekošo: skolēnu skaits nav attaisnojums kompromisiem mācību procesa, bet vēl jo vairāk pedagoga un skolēna attiecību kvalitātes ziņā. Pēc acu un siržu kontakta ir jātiecas visur.

“Tās visas varbūt ir labas lietas un der kaut kur citur”, bet galu galā „skola ir skola un tur tā nevar”.

Lai kuru no daudzajiem pētījumiem, pieredzes krājumiem vai politikas dokumentiem par izglītības praksi mēs atvērtu, visur kā viens no pirmajiem uzdevumiem tiek minēta mācīšanās pieredzes personalizēšana. „Nav absolūti nekādas alternatīvas. Izglītība vai nu ir personiska, vai arī tās nemaz nav,” pavisam skarbi saka Kens Robinsons (*Ken Robinson*), piebilstot, ka reti kurš skolēns no rīta ceļas ar domu par savu potenciālo ieguldījumu reģiona lasītprasmes līmeņa celšanā. Vispārējām līmenim ir cerība celties tikai tad, ja ikviens skolas dienā iesaistīsies ar enerģiju, iztēli un ticību saviem spēkiem; ja sajūtīs skolu kā „spēli, ko vērts spēlēt”, kā, savukārt, saka Luiss de la Fuente (*Luis de la Fuente*), viens no cilvēkiem, kurš no biznesa pasaules ir pārgājis izglītības jomā, palīdzot skolām veidot un īstenot drosmīgas pārmaiņas.

Taču, pirms nonākt līdz metodēm un paņēmieniem, kā padarīt skolu par šādu vietu, ir jābūt kopīgai izpratnei un individuālai pārliecībai, ka tas skolā iederas; jābūt vēlmei un degmei pie šīm pārmaiņām ķerties. Kāpēc? Nu kaut vai tāpēc, ka „mani interesē nākotne, jo es gatavojos tajā aizvadīt atlikušo mūža daļu”. Šie vārdi pieder amerikāņu inženierim Čārlzam Kateringam (*Charles Kettering*), bet zem tiem taču vajadzētu gribēt parakstīties ikvienam no mums, jo īpaši tiem, kuri uzņēmušies atbildību „audzināt jauno paaudzi”.

Interesanti, ka aizvien vairāk citu nozaru speciālistu nāk talkā skolai un skolotājiem. Mums tikai jāsadūšojas un jāprot pieņemt viņu padomus un palīdzību, pieliekt savu pedagoģisko gudrību, bet nedominējot un *nemācot*. Interesantas idejas par mācīšanos 21. gadsimtā piedāvā, piemēram,

“Kas ir tas, un, ja skolā „tā nevar”, tad kur „tā var”?”

sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas konsultantu grupa „Innovation Unit” no Londonas, gan mudinot atteikties no klases kā zināšanu piegādes vietas un uztverot visu skolu kā mācīšanās telpu, gan palīdzot īstenot patiesi integrētus, reālās dzīves vajadzībās balstītus mācību projektus *REAL*, kuros, gluži kā dažviet piemums, viss mācību standarts turpat vien ir, tikai citā secībā.

Prakašs Nairs (*Prakash Nair*), futūrists, vizionārs un arhitekts, ir sarakstījis uzmanības vērtu grāmatu „30 stratēģijas izglītības inovācijām”, kurā mudina mainīt mūsu priekšstatus par skolu – gan kā ēku, gan tajā notiekošajiem procesiem (un vieni spēcīgi ietekmē otru), izveidojot, piemēram, *domāšanas vietas* iespējai pabūt vienatnē, pieejamu resursu centrus, daudzfunkcionālas mācīšanās studijas utt. elastīgākam, dinamiskākam un personalizētākam mācīšanās procesam. Šīm pārmaiņām ne vienmēr ir nepie-

“Vispārējam līmenim ir cerība celties tikai tad, ja ikviens skolas dienā iesaistīsies ar enerģiju, iztēli un ticību saviem spēkiem; ja sajūtīs skolu kā „spēli, ko vērts spēlēt”.

ciešama jauna ēka; ja zinām, kāpēc tam skolā ir jābūt, risinājumus var atrast, un tie jau ir redzēti arī Latvijas skolās: kā mīkstaiss sēžampilvens gaitenā ielokā, kā visiem pieejams grāmatu plaukts, kā mācīšanās grupām pieejama telpa, maināmo mantu lete, kā nevis *noformēts*, bet dzīvs un aktīvs ziņojumu dēlis utt. Tā arī līdzšinējā ēka pārtop par dzīvu, ne statisku arhitektonisko ietvaru.

Tā mums klājas sarunās par skolu kā sabiedrības resursu. No šaubu pilnām sejmām (un kāpēc tas viss būtu jādara?) caur priecīgu sevis pazišanu (jā, mēs arī to jau darām!) līdz zibenīgai jaunu ideju radīšanai (šādi mēs to varam pielāgot savām vajadzībām). Tā pieaug pārliecība, ka robežas starp skolu un apkārtējo pasauli samazinās un *tas*, kas ir nepieciešams mūsu visu izaugsmei un labsajūtai, veido vienotu veselumu. ■